

СТАНОВИЩЕ

От: Проф. Тодорка Игнатова Костадинова, д. и., заместник ректор на Медицински университет – Варна, професор във Факултет по обществено здравеопазване, ул. „Марин Дринов“ № 55, Варна 9002, тел. 052 677089, 0889588408,
e-mail: kostadinova@mu-varna.bg,

член на научно жури съгласно Заповед № Р- 109 - 326 / 01.06.2018 г. на Ректора на Медицински университет – Варна (МУ – Варна)

Относно: Процедура за заемане на академична длъжност „Доцент“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление по специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“, публикуван в ДВ бр. 36 от 27.04.2018 г.

В обявения конкурс участва един кандидат – Анета Илиева Докова, д. и. Кандидатът е представил всички необходими документи за конкурса, съответстващи на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет-Варна.

1. Общо описание на представените материали по конкурса

Настоящата монография на Анета Докова, доктор, озаглавена „Управление на здравеопазването чрез партньорства с общности“ е успешна комбинация за изследване на теоретичните и практически аспекти на три актуални и социално-значими теми – здравеопазване, общности и партньорства. Свидетели сме на усилията на световната медицинска общност да се справи със сериозните предизвикателства пред управлението на здравеопазването на местно, национално и международно равнище в условията на конкуренция, от една страна, и на задълбочаващо се сътрудничество, от друга страна.

Монографията съдържа общо седем логически свързани глави, заключение и списък с общо 312 цитирани източници, публикувани предимно през последните няколко години. Тя отговаря на една назряла потребност от запознаване на българската медицинска общественост с водещите чуждестранни постижения в областта на сътрудничеството на общностите от населението с обществените и здравни организации. Представени са характерните особености на съвременните общности, имащи непосредствено отношение към здравеопазването в развитите и развиващи се страни и връзката им с нарастващата роля на партньорствата при динамичното управление на съвременното здравеопазване на различни нива - локално, национално, международно и глобално. Систематизирани са най-важните резултати от успешните практики на Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“-Варна при реализацията на дългогодишно устойчиво международно сътрудничество с чуждестранни университетски и болнични структури.

От изследователска гледна точка особен интерес представлява значението на дейността на съвременния лидер в процеса на оперативно управление на здравните организации в сложната съвременна социално-икономическа среда и актуалните проблеми на мотивацията за мобилност на студентите, младите лекари и медицински сестри към по-силно развитите страни с цел по-успешна професионална реализация. Изследвани са възможностите за прилагане на новите форми на дистанционно и проблемно-ориентирано обучение по

медицина, и по-конкретно, по управление на съвременното здравеопазване, и в българските медицински университети.

Монографията отговаря и надвишава изискванията на Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет-Варна. Тя се характеризира с актуалност и задълбоченост, цялостно разглеждане на проблематиката от теоретична и практическа гледна точка, цитиране на български и чужди съвременни източници, включително официални институции и стандарти в областта на общностните партньорства. Спазени са съвременните изисквания за цитиране на авторите.

Особено достойнство на изложението е позоваването на научните приноси и на българските изследователи, ангажирани с тази проблематика през последните години. За качеството на монографичния труд несъмнено допринася и опитът на д-р Анета Докова през последните двадесет и пет години в работата по научно-изследователски и приложни проекти в областта на управлението в здравната сфера, както и практическият опит в областта на международното сътрудничество и партньорствата.

Представената научна продукция на д-р Анета Докова е както следва:

Вид на научната продукция	За конкурс за „Доцент“	Общо
Монография- хабилитационен труд	1	1
Монографии, ел. книги, учебници	6	6
Автореферат на докторска дисертация	1	1
Публикувани пълно-текстови статии в списания	В чужбина: 6	16
	В България: 10	
Публикувани пълно-текстови статии в рецензирани сборници	В чужбина: 3	16
	В България: 13	
Публикувани резюмета (на английски) в списания и сборници от участия в научни форуми	В чужбина: 0	0
	В България: 0	

Д-р Докова е самостоятелен автор в 9 публикации – 28%; първи автор в 9 публикации – 28%; втори автор в 7 публикации – 22%; трети и последващ автор в 7 публикации – 22%.

Научно-изследователската дейност и научните приноси на д-р Анета Докова по научната специалност на обявения конкурс за доцент са представени в публикувани общо 32 научни публикации на кандидата, 1 монография за участие в конкурса за „доцент“, 1 книга, 3 учебника, 1 речник, 1 монография извън представения монографичен труд за конкурса и 2 университетски издания.

В представените за рецензиране публикации (Таблица 1) кандидатът е единствен автор на 9 и водещ автор на 9 публикации. Има една самостоятелна монография, издадена в България, 1 монография като самостоятелен изследовател, с която участва във всички глави на книгата *Mobility of Health Professionals. Health Systems, Work Conditions, Patterns of Health Workers' Mobility and Implications for Policy Makers*. Ed. Tjardens F, Eckert J., Weilandt C., издадена от издателство *Springer*, Германия.

Научните списания, в които са публикувани трудовете са разнообразни и съответстват на разработваната тематика. Публикувала е в реферирани научни списания в областта на здравната икономика и социалната медицина, издавани в България с Open access (с международна достъпност). Има публикации в престижни международни сборници, издания, като *Springer*. Представянето на публикационната активност на кандидатката е с много добро качество, с 29 цитирания и постигнат Импакт фактор - 0.435.

2. Обща оценка на учебно-преподавателската работа

Ако има дейност, с която д-р Докова е неоспорим експерт, това е преподавателската й работа, по която има 25 години стаж. Заършила английска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, през 1991 г. тя започва като преподавател по английски език в Катедрата по чуждоезиково обучение към МУ-Варна, а от 1997 г. е старши преподавател. По-късно, след завършването на магистърската си степен по здравен мениджмънт използва педагогическия си опит и опита си от прякото си участие в проекти в областта на висшето образование и здравеопазването като главен асистент в Катедрата по здравен мениджмънт към Факултета по обществено здравеопазване на Медицински университет- Варна. Учебната й натовареност е висока, като преподава проектен мениджмънт и здравни проекти в различни специалности, в бакалавърски и магистърски програми.

В преподавателската дейност на д-р Анета Докова трябва да се изтъкне приносът й за въвеждането и налагането на качествено нов подход в педагогика и методика на преподаването, класната стая е фокусирана върху студента и е наложена нова култура на взаимодействие между преподавател и студент, на учене и обучение, в чийто център е обучаемият. Друг важен принос в нейната преподавателска работа е въвеждането на комуникативния подход в обучението по специализиран език за медицински цели и здравен мениджмънт, като са разработени автентични комуникативни задачи, които се оценяват според целите, общото ниво на езикова компетентност на студентите и контекста на реалните жизнени ситуации, в които се очаква те да практикуват.

В резултат на преподавателския си опит, в сътрудничество със свои колеги Анета Докова разработва учебни програми и учебни материали, като използва автентични материали, като автентичността се разглежда в два аспекта – от гледна точка на автентичността и реалистичността на езиковите задачи и от гледна точка на автентичността на езиковия материал. Теоретичната методическа подготовка на преподавател Докова, придобита от съвместната й работа с водещи европейски университети, помага за разработката на учебни задачи и материали, тяхното пилотиране и оценка.

Съвместно с европейски партньори ст. преп. А. Докова разработва система за оценяване по английски език за медицински цели и здравен мениджмънт, а разработените входящи, междинни и финални тестове по общ английски език, специализиран английски език, за докторанти и за входящи тестове на кандидат-студенти в англоезичната програма по медицина и дентална Медицина се използват години наред в МУ-Варна.

Преподавателската дейност на ст. преп. Докова е белязана от творчество, иновативност в подходите и изключителен професионализъм. В педагогическия си стаж тя е обучила над 5 000 студенти, докторанти, преподаватели, лекари, членове на административния персонал, здравни и болнични мениджъри. Преподавателската ѝ дейност се извършва както като редовен преподавател, така и в курсове, финансирани от различни международни организации, така и по проекти и оперативни програми. Приложени са уверения за проведената преподавателска дейност.

Учебно-преподавателската дейност на д-р Докова е неразривно свързана с разработката и на учебни помагала, речници и учебници. Те са плод на натрупаните знания и опит от работата с чуждестранни партньори, както от проведените курсове на обучение. *Английско-български речник за здравни мениджъри* е полезен наръчник за здравни мениджъри, студенти, общопрактикуващи лекари и в по-широк пла, хора, ангажирани със сферата на общественото здраве и здравния мениджмънт. *English for health care management* („Английски език за здравен мениджмънт“), предназначен за студенти по здравен мениджмънт и практикуващи здравни мениджъри и е отлично пособие за самостоятелна подготовка. Доказателство за качествата и ефективността на *English for Medicine*, е фактът, че той е възприет като основен учебник за студенти по медицина не само в МУ-Варна, но и от Медицинските университети в София, Пловдив и Плевен. Участието на д-р Докова в разработването на учебника „Управление на проекти“ - Учебник за студенти от магистърската програма по здравен мениджмънт, произтича от подготовката и провеждането на лекционни курсове по проектен мениджмънт и управление на здравни проекти към Катедрата по здравен мениджмънт, както и от натрупания опит с участието на д-р Докова в осъществяването на международни проекти.

3. Идентифициране на научните приноси

За участие в конкурса са предоставени 32 публикации, 1 монография за участие в конкурса за „доцент“, 1 книга, 3 учебника, 1 речник, 1 монография извън представения монографичен труд за конкурса и 2 университетски издания, които могат да бъдат систематизирани в 4 изследователски области, спрямо които се идентифицират и научните приноси, както следва: „Английски език за медицински цели и здравен мениджмънт“, „Управление на здравни проекти и здравен мениджмънт“, „Миграция и мобилност на здравните професионалисти“ и „Академично-общностни партньорства“.

Английски език за медицински цели и здравен мениджмънт е основополагащата изследователска област на кандидата, в която основен акцент се поставя върху транскултурални различия в комуникацията за медицински цели и управлението на проекти. Тя прави сравнителен анализ на културните различия между Източноевропейската и Западноевропейската култури чрез изследване на взаимоотношенията „лекар-пациент“,

анализира най-съществените проблеми от мултикултурален характер по време на процеса на взаимодействие по международни проекти в сферата на здравеопазването, изследва корените на тези международни комуникативни проблеми, които са свързани със специфичните особености на националните култури на партниращите страни и прави изводи за ролята на преподаването по английски език за медицински цели като инструмент за преодоляване на транскултуралните различия и подпомагане на студентите за по-адекватното възприемане на културата на изучавания език.

Основен принос, който е новаторски за 90-те години на миналия век на ст. преп. Анета Докова е в повдигане на осъзнатостта за ролята на подобряването на качеството на межкултуралната комуникация като ключов фактор за успеха на международните проекти от гледна точка на проектния мениджмънт, лингвистиката и културната антропология. В своите научни публикации, свързани с **комуникацията за медицински цели и управление на проекти в здравеопазването**, тя прави структурен анализ на официални документи при изписване на пациентите от болницата в българската здравна система, установява основните структурни елементи и тяхната последователност.

Безспорен принос с международно въздействие е разработеният е инструмент за електронно обучение (ИЕО) за подобряване на езиковите комуникативни умения в лечебна/медицинска среда съвместно с партньори от 7 държави, целящ практическото подобряване на комуникацията между здравните професионалисти и пациентите на седем различни европейски езика. Изследването е публикувано в международното електронно списание *HealthMED Journal*, което по време на публикуването имат много висок импакт фактор. Интердисциплинарност е характеристиката, която бележи преподавателската и научно-изследователската работа на д-р Докова през целия й професионален път.

Управление на здравни проекти и здравен мениджмънт е друга област, към която д-р Докова проявява устойчив интерес още от първите години на здравната реформа в България. Тя обобщава опита в период на преход и реформа в българското здравеопазване, в който управлението на проекти е мощен и ефективен инструмент за управление на промяната. Анализирани са управлението на проекти в болниците в България в условия на недостиг на финансиране за здравеопазване и непрекъснатите промени в сектора на здравеопазването, като са за пръв път са приложени принципите и критериите на проектния мениджмънт. Основна тема в научната работа и публикационната активност на д-р Докова е устойчивостта на проектите в здравеопазването и приложимостта на концептуални модели, показатели за оценка и успешни стратегии за устойчивост, като А. Докова изследва чуждестранната литература и конкретни примери от световната практика на здравни проекти. Новаторският й подход се състои в концептуализирането на два модела на повтарящ се и продължаващ жизнен цикъл на проекти за профилактика на здравето, засягащи цели общности и се доказва, че устойчивостта на проектите представлява адаптирано и модифицирано продължаване на компонентите на проектите за реализация на техните цели. Изследвана е взаимовръзката между устойчивостта на проектите и финансирането при новите социално-икономически условия на конкуренция на приоритети в здравеопазването от гледна точка на управлението на проекти в здравеопазването. Към приложните аспекти на изследователската работа на д-р Докова са разработените насоки за стратегии и мероприятия за постигане на устойчивост на проектните резултати още на етапите на планирането и реализацията на проектите. Сред най-съществените научни приноси на кандидатката, свързани с устойчивостта, е разработването на дисертационния й труд *„Концептуален модел за устойчиво управление на здравни проекти, базирани на*

общностно-академични партньорства“, в който прилага за пръв път проекти и на подхода на общностно-базираните партиципативни изследвания (CBPR).

Миграция и мобилност на здравните професионалисти е актуална общественостно-здравна територия, която е предмет на научно-изследователски интерес за д-р Докова от повече от 10 години насам. Научните резултати от изследването на миграцията на здравните професионалисти в Украйна са публикувани в книгата *“Mobility of Health Professionals. Health Systems, Work Conditions, Patterns of Health Workers’ Mobility and Implications for Policy Makers”*. В проучването си кандидатката демонстрира отлично владение на количествените и качествени изследователски методи, като прави количествено изследване на броя на мигриращите здравни професионалисти – влизащи и излизащи от страната по професии и по сектори в Украйна. От друга страна тя обобщава резултатите от качественото изследване – интервюта на микро ниво, групи от медицински професионалисти, за които има най-голям недостиг и влияние върху политиките на набиране на здравни професионалисти в Украйна. Изследван е контекстът на миграционните потоци – исторически обзор, имиграция и емиграция по време на украинската независимост, репатриране, бегълци, трудова миграция, неразрешени проблеми на миграцията в Украйна, миграционен потенциал на украинските здравни професионалисти, анализирани са причини за емиграция в Украйна и предпочитаните страни за емиграция – бариери и задържащи фактори, агенции за набиране на здравни професионалисти за работа в чужбина, очаквания на емигрантите от работата им в чужбина и са разработени препоръки за формулиране на държавни политики в Украйна, свързани с миграцията на здравните професионалисти. Д-р Докова задълбочава научния си принос по темата, като участва в качествено проучване с представители на различни професии в сферата на здравеопазването в Руската федерация е проучена информираността за политики на мобилност, както и нагласите и мотивите за миграция на руските здравни професионалисти, миграционните нагласи на руските студенти в последен курс на обучение по медицина, стоматология, фармация, сестринство и акушерство във връзка с нагласите им за миграция, както и ефектите на миграцията на медицинските професионалисти върху посрещането на здравните потребности на възрастните хора.

Академично-общностни партньорства и устойчивостта вървят като червена нишка в научните търсения на д-р Докова. Проведено е социологическо проучване на мнението на докторантите по медицина в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна (МУ-Варна) за значението на съвместната дейност между учените и представителите на общността по време на различните етапи на осъществяване на здравни проекти в България. Особен принос към управлението на здравеопазването в България е обзорът на чуждестранната литература, посветена на ролята на общностно-партиципативният модел за управление на здравни проекти и за първи път представянето на подхода на общностно-базираните партиципативни изследвания общностно-партиципативният модел за управление на здравни проекти, който се използва все по-масово в световен мащаб при осъществяването на целеви интервенции в здравеопазването.

Изследвани са възможностите за внедряване на CBPR-подхода чрез сътрудничеството между изследователите и членовете на общността и в нашата страна. Разработен е концептуален модел на управление на здравни проекти с общностно-академично партньорство, съобразен с конкретните условия в българското здравеопазване

и са предложени стратегии за подобряване на академичната среда, благоприятстваща прилагането на CBPR-подхода при управлението на устойчиви проекти в здравеопазването.

Научно-приложните приноси на д-р Докова са най-видими в добра практика в Медицински университет – Варна за общностно-академичното партньорство в областта на обучението по контра-тероризъм чрез международни партньорства. Проучен е капацитетът на Медицински университет – Варна за инициране международен семинар по контра-тероризъм, който се проведе четири поредни години. Постигнато е взаимодействието между граждански и военни организации със специализираните болници, координацията на медицинските и немедицински власти с централните, регионални и местни защитни институции, службите за гражданска защита и национална сигурност наред със студентите, специализантите и здравните професионалисти.

Освен представяне на добри практики на академично сътрудничество, обмен и комуникация между академичните институции отвъд националните граници - Международната мрежа за обществено здраве, д-р Докова обобщава опита от сътрудничеството за транснационално обучение на здравни професионалисти, за обучение на здравни професионалисти чрез международни университетски партньорства и доказва, че развитието и поддържането на устойчиви транснационални партньорства в областта на обучението може да бъде прилагано успешно от Медицински университет – Варна. Изследвани са мобилностите на студенти по специалностите „медицинска сестра“ и „акушерка“ по програма „Еразъм+“ и в рамките на двустранни договори могат да допринесат за подобряване на техните професионални умения и компетентности.

Международната и проектната дейност са сред най-силните страни в професионалната кариера на д-р Докова. Като Ръководител на отдел „Международно сътрудничество“ нейната ежедневна работа е свързана с тези две дейности. За това говори и фактът, че Кандидатът участва без прекъсване в международни и национални проекти от 1995 г. до момента. Научно-изследователската дейност и научните ѝ приноси на кандидата с работата по общо 12 проекта, от които 3 са научноизследователски, 4 учебни, 5 обучителни и 1 е с научно-приложен характер. От всички проекти 9 са международни и 3 са по оперативни програми на МОН, финансирани по Европейските структурни фондове. Заслужава да се открият 2 научно-изследователски проекта, в които д-р А. Докова участва като изследовател по проекта „Mobility of Health Professionals (MoHProf)“, Катедра по икономика и здравен мениджмънт, Факултет по обществено здравеопазване при Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, съвместно с 24 страни от целия свят, по VII Рамкова програма на Европейския Съюз (2009 – 2011) и проекта на Европейската комисия „Joint Action on Health Workforce Planning and Forecasting („Общи действия за планиране и прогнозиране на човешките ресурси в здравеопазването“), Работен пакет „Устойчивост“, 2014 – 2016.

Цялата научно-изследователска продукция на д-р Анета Докова безспорно разкрива изследовател с научен капацитет, който умее да борави с източници на информация в световните бази данни, комбинира количествени с качествени изследвания, обработва и анализира статистически данни, интерпретира резултати от изследвания. Научните ѝ публикации показват умения за логично излагане на тези и хипотези, както и структуриране на проучванията според научно-метричните изисквания. Нещо повече, най-големият принос

на кандидатката е умението ѝ за директно практическо приложение и осезаем резултат на научните ѝ търсения.

Истинският научен принос на д-р А. Докова се състои в интердисциплинарния подход, който тя прилага неизменно в цялата си научна работа, и в свързването на научните изследвания с практическите им приложения.

4. Критични бележки и препоръки

Препоръчвам на д-р Анета Докова да публикува резултатите от проучванията на международните партньорства на МУ - Варна на английски език.

5. Лични впечатления от кандидатката

Познавам д-р Анета Докова от организацията и участието ѝ в поредици от обучителни семинари и модули по болничен и здравен мениджмънт, финансирани от Швейцарската конфедерация и Холандия от 1996 г. По-късно бях нейн преподавател в магистърската програма по здравен мениджмънт и ръководител на дисертационния ѝ труд. Отличната ѝ теоретична подготовка се допълнена с дългогодишен професионален опит в областта на управлението на проекти. Имам преки наблюдения от участията ѝ в международни проекти със здравна насоченост, а от 2012 г. следя работата ѝ като ръководител на отдел „Международно сътрудничество“. Д-р Докова притежава способност за обективно анализиране на факторите на средата, на формулиране и решаване на конкретни проблеми и задачи, както и в работата с интердисциплинарни екипи. Д-р Докова проявява изключителна любознателност, задълбоченост, отговорност и точност в работата си и като личност. Тя се отличава с комуникативност и много добра ориентация в динамична среда. Умението ѝ да работи в условията на риск и напрежение я правят предпочитан член на екипите, в които участва в национален и международен формат.

6. Заключение

Като член на Научното жури по обявения конкурс считам, че по отношение на научно-изследователската си дейност и наукометрични показатели кандидатката отговаря на изискванията на Закона за академичното развитие и Правилника на МУ – Варна за преподавателска активност и публикации.

Представена е достатъчно по обем, тематика и практически решения продукция, която представя д-р Анета Докова като изследовател и експерт в областта на качеството на живот, свързано със здравето, щастието и социалния капитал. Нейната научна продукция допринася за решаването на съществени здравни, социални и управленски проблеми. Д-р Докова показва задълбочени познания, последователно търсене и извличане на практически решения, базирани на убедителен емпиричен анализ и на дългогодишен професионален опит. Налице са възможности за развитие и продължаване на изследователските ѝ разработки, както в теоретичен така и в практически план, което е индикатор за устойчивостта на досегашните резултати.

Кандидатката отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника

на МУ – Варна. Във връзка с това изказвам положителното си отношение и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват ЗА заемане на академичната длъжност „доцент“ от кандидата в конкурса д-р Анета Илиева Докова, д.и. в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление по специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“, в Катедра „Здравни грижи“, УС „Управление на здравните грижи и логопедия“ към Факултета по обществено здравеопазване на Медицински университет- Варна.

10.09.2018 г.

Изготвил становището:

гр. Варна

/Проф. Тодорка Костадинова, д.и./